

Opastusvinkkejä kuulonäkövammaiselle rollaattorin käyttäjälle

2020

Riitta Lahtinen, KT, liikkumistaidon ja näönkäytön ohjaaja,

Kommunikaatiopäällikkö, Kommunikaatiopalvelut/Suomen Kuurosokeat ry

Kirsi Liukkonen, kuntoutusohjaaja, Tyks/näköpoliklinikka

Sofia Kumpula, kuntoutusohjaaja, Tyks/näköpoliklinikka *

Tähän kuvalliseen artikkeliin on koottu *näönvaraiseen opastukseen ja kosketukseen liittyviä opastusvinkkejä, kun kuulonäkövammaisen asiakas käyttää rollaattoria*. Vinkit soveltuvat myös muillekin asiakkaille ja henkilökunnalle, jotka ohjaavat esimerkiksi ikääntyneitä rollaattorin käyttäjiä. Heillä voi olla esimerkiksi silmänpohjarappeuma ja ikähuonokuuloisuutta. Vinkit on koottu yhteistyössä Turun yliopistollisen keskussairaalan (Tyks) näköpoliklinikan ja Suomen Kuurosokeat ry:n Kommunikaatiopalvelujen liikkumistaidon ja näönkäytön ohjaajien yhteistyöllä.

Ikääntyneen henkilön liikkumisesta ja orientaatiosta

Näkövammaisen, ikääntyneen itsenäisen liikkuminen sujuu usein tutussa ympäristössä ulkona ja sisällä. Yllättävät muutokset tutussa ympäristössä vaikeuttavat kuitenkin kuulonäkövammaisen itsenäistä liikkumista. Muutoksia, joita ei havaita ovat esimerkiksi kulkureiteille jätetyt esteet kuten kengät ja laukut lattialla. Ulkona näitä ovat kulkureiteille jätetyt polku- ja potkupyörät sekä mainoskyltit. Näkövammaan vuoksi ikääntynyt henkilö ei näe lukea opaste-, katukylttejä, bussien numeroita eikä aikatauluja. Myös tasoerojen kuten kadun reunojen, portaiden ja kuoppien havaitseminen on hankalaa.

Heikkonäköisen silmät mukautuvat hitaasti valaistuksen muutoksiin kuten kirkaasta auringonpaisteesta sisälle tultaessa vaikeuttaen näkemistä ja siten liikkumista ja ympäristön hahmottamista. Näin häikäistyminen vaikeuttaa näkemistä ja toimimista, samoin hämärässä ja pimeällä liikkuminen on usein vaikeutunut.

Koska vieraassa ympäristössä liikkuminen on haastavaa, kuulonäkövammaisen henkilö tarvitsee usein saattajan eli oppaan. Näkövammaisen asiakkaan opastamiseen on olemassa perusopastamisen ohjeita.

Näkövammaisen haasteena on reitin ja tilan hahmottaminen, kun kuulovamma tuo haasteita puheella annetun ohjeistuksen ja ympäristön äänien kuulemiseen. Kuulovammaisen henkilön ongelmana on erottaa puheella annettua ohjeistusta. Tällöin opastustilanteessa opas on yleensä paremman korvan puolella, jotta puheen havaitseminen olisi parempaa. Kuulonäkövammaisen asiakkaan kanssa turvallista liikkumista auttaa, jos yhteisistä toimintatavoista ja suunnan ohjauksen tavoista voidaan sopia etukäteen. Joskus opastuksen tueksi tarvitaan kosketus. Yhdessä liikkuminen on usein osa arkea. Kun liikkumisen tukena on opas, on kyseessä samalla myös sosiaalinen vuorovaikutus.

Näkövammaisen tai kuulonäkövammaisen henkilö voi käyttää opastuksen lisäksi myös apuvälineitä. Näitä voivat olla valkoinen keppi, tukikeppi tai rollaattori. Opastusote on yleensä käsivarresta, mutta apuvälinettä kuten rollaattoria käyttäessä opastusote voi olla apuvälineestä.

Alle on koottu muutamia ehdotuksia näönvaraiseen (ei-fyysinen opastus) ja kosketuksen välityksellä opastukseen (fyysinen opastus) rollaattorilla liikkuesssa. Näkövammaisella henkilöllä on jatkuva kontakti rollaattoriin, josta hän saa tarvitsemansa liikkumisen tuen. Jos henkilö ei näe eikä kuule hyvin, voi keholliset viestit auttaa hahmottamaan suuntia ja toimintaa.

Näönvarainen yhdessä liikkuminen

Kuvassa opasta seurataan näönvaraisesti sopivalla etäisyydellä. Etäisyys on yksilöllinen, ja voi vaihdella eri valaistusolosuhteissa.

Opasta seurataan puheella ja lattiamerkintöjä seuraten näönvaraisesti. Lattian eri materiaalit tuntuvat myös jalan alla erilaiselta.

Tarvittaessa oppaan opastusote voi olla rollaattorin vasemmasta tai oikeasta kädensijasta.

Istutuessa rollaattorin jarrut laitetaan päälle turvallisuuden vuoksi. Odottaessa rollaattori on edessä tai vieressä. On huomioitava, että rollaattori ei rajoita muiden

esteetöntä liikkumista. Valkoinen keppi voi olla mukana tarvittaessa liikkumisen apuna ja viestinä muille.

Suunnan löytäminen ohjaavan käden avulla

Ohjaavalla kädellä suuntien näyttäminen onnistuu, kun opas tarjoaa kätensä opastettavan käden alle. Näin opastettava seuraa käden liikkeitä kohteita etsiessä ja hahmottaessa.

Ohjaavan käden kautta osoitetaan ovi ja siinä oleva opaste, lattiaraita ja kattovalaisimet.

Hissipainikkeen löytäminen ohjaavan käden avulla

Hissin oven avauspainikkeen löytää ohjaavan käden avulla. Hissiin siirrytään rollaattorin kädensijasta opastaen. Viimeinen kuva on ulko-oven avauspainikkeen osoittaminen.

Ovista liikkuminen

Ulko-ovesta ulos opastaessa opas on ovenkarmin puolella estämässä raskasta ovea sulkeutumasta asiakkaan päälle. Näin varmistuu turvallinen siirtyminen ulos. Varaudu pitämään ulko-ovi auki siirtymisen aikana.

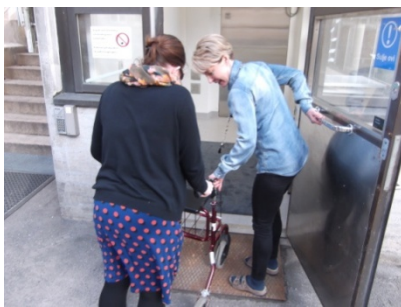
Rollaattorista voi pitää kiinni joko toisesta tai molemmista kädensijoista alaspäin viettävällä pihalla.

Ulko-ovea lähestyessä oppaan kannattaa miettiä etukäteen, kummalla puolella opastettavaa hän on. Ulko-oven painikkeen löytymisen ajaksi kannattaa laittaa jarrut päälle.

Ulko-oven painike löytyy ohjaavan käden kautta. Rollaattorista voi ohjata ovelle suuntautumisen.

Opas pitää ovea auki ja varmistaa turvallisen sisään kulkemisen.

Opastuksen aikaisia kosketusviestejä eli opastushaptiiseja

Opastuksen aikaisia kosketusviestejä eli opastushaptiiseja ovat erilaisten suuntien ilmaiset kulkureitillä kääntyessä.

Eteenpäin käveleminen

Oikealle kääntyminen

Vasemmalle kääntyminen

Pysähtyminen

Olen takanasi, ryhdin muistutus

Puolen vaihtaminen

Lisäluettavaa

Lahtinen, R., Palmer, R. & Lahtinen, M. (2009). *Aisti kuvailu*. Helsinki: Art-Print Oy.

Törrönen, S. & Onnela, J. 1999. Vapaus tulla, vapaus mennä! Sokean ja heikkonäköisen liikkumistaito ja sen kehittäminen. Arlainstituutin julkaisuja 2. Saarjärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

<https://www.nkl.fi/fi/etusivu/nakeminen/kohtaaminen/opastaminen>
<https://kuurosokeat.fi/palvelut/kommunikaatiopalvelut/opastus/vinkkejataksinkuljettajalle/>

<https://kuurosokeat.fi/palvelut/kommunikaatiopalvelut/sosiaalihaptinen-kommunikaatio/pikaviestit/>

* Kuollut kirjoitusprosessin aikana